

Pr. prof. dr. Ioan C. Teșu

FAMILIA CONTEMPORANĂ între ideal și criză

Ediția a doua
revizuită și adăugită

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2025

CUPRINS

<i>Prefață la ediția a doua</i>	9
<i>Prefață la ediția întâi</i>	13
Vocația familială a ființei umane	17
Vocația familială a omului	19
Bărbatul și femeia – suflete complementare.....	23
Nevoia de comunicare și dialog – trebuință esențială a ființei umane	33
Rugăciunea – liant al iubirii curate și înalte	37
Iubirea sinceră și prietenia curată – acte de înaltă spiritualitate și religiozitate profundă	39
Alegerea „sufletului pereche” – alegere pentru veșnicie	47
Mecanismele îndrăgostirii și formele iubirii	48
Binecuvântarea părinților	62
Căsătoria nu este „o afacere, ci o comuniune de viață”	66
Criteriul frumuseții fizice.....	68
„Cimitirul sentimentelor” sau moartea iubirii.....	73
Familia creștină – icoană a iubirii dumnezeiești	77
Prietenia în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur.....	79
Prietenie și castitate.....	83
Pregătirea și încheierea nunții.....	86

Premise ale întemeierii unei căsnicii fericite	92
Familia creștină – icoană a iubirii dumnezeiești.....	95
Isotimia (egalitatea în cinste) sau ierarhia responsabilităților în familia creștină	102
Viața conjugală	104
Rănile familiei	108
Familia contemporană – între ideal și criză	115
Cauze și forme ale crizei familiei contemporane.....	118
Sexualitatea conjugală – liant sau factor de tensiuni și ruptură?	126
Motivațiile întemeierii căsnicii moderne.	
Pilonii familiei contemporane	131
Familia creștină – laborator al desăvârșirii umane	141
Căsătoria creștină – altar de jertfă a egoismului și loc al dăruirii de sine.....	147
Copiii – dar ceresc și binecuvântare dumnezeiască	155
Căsătoria creștină – „Taină mare”	156
Copiii – binecuvântare cerească și dar dumnezeiesc	167
Importanța perioadei de viață intrauterină pentru sănătatea viitorului copil.....	171
Perioada copilăriei și specificul ei.....	178
Educația copilului – cea mai înaltă artă	187
Răni ale familiei contemporane	203
Tragedia omului într-o lume postmodernă și declarativ creștină	203
Simptome ale crizei familiei contemporane.....	211

Pornografia sau „dictatura imaginilor” păcătoase.....	226
Autoerotismul sau autosatisfacerea	233
Sexul premarital. Uniunea consensuală.....	241
„Singurătatea în doi”. Absența dialogului.	
Criza comunicării	249
Violența intrafamilială. Artă rezolvării conflictelor	256
Trădarea fidelității familiale –	
sexul extraconjugal (adulterul, infidelitatea)	269
Divorțul – „crimă împotriva firii și împotriva legii” ...	276
Avortul – „rană de moarte a sufletului etnic”	289
Homosexualitatea – „cumplită nebunie”	304
Familia în era digitală	313
Intruziunea tehnologiei digitale	
în viața omului contemporan	313
Vocația ființei umane – iubire și mântuire	326
Cyber sau hipercomunicarea – apusul comuniunii	
sau dispariția „cărării de la om la om”	336
„Familia digitală” – comunicare vs comuniune?.....	341
„Singuri, împreună” sau „împreună, dar alături”	344
Între dorul de persoane și nomofobie	
(teama lipsei dispozitivelor digitale).....	346
Redescoperirea „artei conversației”	
și a apropierii, în familie	350
Pledoarie pentru viitorul familiei	357
<i>Bibliografie</i>	<i>369</i>

Prefață la ediția a doua

Am primit cu bucurie invitația adresată de Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, editură reprezentativă pentru teologia ortodoxă românească actuală, de a republica volumul *Familia contemporană, între ideal și criză*, tipărit în urmă cu aproape 15 ani, la aceeași editură.

Având în vedere că cercetarea științifică, implicit cea teologică, evoluează și progresează, am socotit potrivit ca, la textul anterior al volumului, să adaug un material deja apărut, ca studiu de sine stătător, privind familia în era digitală. De la data primei publicări a volumului, anul 2011, tehnologia digitală, internetul și *smartphone*-ul au pătruns masiv în viața omului, tânăr și adult, și a familiei pe care aceștia o compun și din care fac parte. Din acest motiv și cu adaosul menționat, am intitulat noul volum rezultat *Familia, de la tradițional la digital*. De asemenea, în secțiunea referitoare la educația copiilor, am inserat date recente din epigenetică, cu privire la „educația *in utero*” și „educația *post utero*”, pentru o mai bună conștientizare și responsabilizare a părinților asupra importanței prezenței și iubirii necondiționate, ce trebuie arătate copiilor cu care Dumnezeu le binecuvântează viața.

În vremurile prezente, familia, în general, și cea creștină, în mod special, trebuie să facă față unor provocări și asalturi

tot mai numeroase și mai variate. Ea este asediată de curente și ideologii tot mai insistente și mai vocale. Deși în stare de asediu, nu a capitulat și nu va capitula niciodată, ci va ieși mai întărită și mai călită din astfel de atacuri, mai mult sau mai puțin violente. Fiind forma firească de viață a ființei umane, înscrisă în însăși ontologia omului, ea va exista atât timp cât va exista viața umană.

Un răspuns deosebit de eficient și capabil să dea tărie morală și speranță este cuprins în învățătura Bisericii noastre, o învățătura izvorâtă din textul sacru al Sfintei Scripturi, explicat magistral și în mod extrem de practic de către Sfinții Părinți. În cuvântul acestora, „cu putere multă”, sufletul creștin însetat de sens autentic și profund și dornic să descopere adevărata cale spre împlinirea în această viață și spre fericirea veșnică, din viața viitoare, va găsi motive și argumente de mare valoare și eficiență în înfruntarea tuturor ispitelor prezente și viitoare la adresa familiei, „leagănul vieții și al civilizației”. Mai mult chiar, va găsi în aceste cuvinte ale credinței sfaturi și îndemnuri capabile să îi ofere împlinirea în viața de familie, care să devină o oază de liniște și pace, de confort și siguranță în vremuri frământate, un mic colțișor de rai, prezent încă din această viață.

Adresez un gând de înaltă prețuire și recunoștință Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, cu a cărui binecuvântare apare prezentul volum. Înaltpreasfinția Sa este un iubitor și apărător al valorilor autentice ale credinței ortodoxe, între care familia ocupă un loc și o prețuire aparte.

Mulțumesc încă o dată Editurii Doxologia și îi felicit pe toți ostenitorii ei pentru dragostea de spiritualitate înaltă de

Prefață la ediția a doua

care dau dovadă, inclusiv prin selectarea și publicarea unor lucrări de o valoare formativă aparte, și m-aș bucura ca paginile ce urmează să constituie, pentru cititori, un prilej de adâncă interogație și meditație, dar mai ales de iluminare și întărire în credință, în cunoașterea și împlinirea învățăturilor duhovnicești, inclusiv cele referitoare la familia proprie.

Autorul

ALEGEREA „SUFLETULUI PERECHE” – ALEGERE PENTRU VEȘNICIE

Credința și teologia ortodoxă apără unitatea și indisolubilitatea familiei creștine, arătând că relația dintre cei doi soți își are paradigma sau arhetipul în legătura indestructibilă dintre Hristos și Biserică, după cum iubirea dintre membrii familiei este un ecou al iubirii intratrinitare. Potrivit aceleiași credințe, separarea, divorțul, recăsătorirea sunt neputințe și răni ale familiei, pe care Biserica nu le încurajează, însă, atunci când partenerii de familie nu pot depăși divergențele și conflictele dintre ei, relația lor fiind devitalizată și lipsită de calitățile care o fac împlinită, Biserica Ortodoxă nu îi condamnă pe cei doi la suferință și neînțelegere până la moarte, la reproșuri reciproce interminabile, umilințe și invective generalizate, într-o situație în care căsătoria lor a murit, ci înțelege slăbiciunea firii umane, căreia, din punct de vedere fizic, mai bine îi este a se căsători decât a arde în cuptorul dorințelor trupești, iar din punct de vedere sufletesc, după un eșec sentimental și existențial, îi oferă o a doua și chiar o a treia șansă, în speranța că nu vor mai fi repetate greșelile anterioare, ci, dimpotrivă, noua căsnicie și noua familie vor deveni prilejuri de adâncă și smerită pocăință și încercare de cultivare a valorilor morale ale familiei, în speranța mântuirii sufletului.

Fiind întrebat de un tânăr asupra modului în care ar trebui să își aleagă partenera de viață sau asupra criteriilor de aflare a „sufletului pereche”, Cuviosul Paisie Aghioritul i-a recomandat „să se îngrijească să caute o fată bună, care să-l odihnească sufletește, pentru că pe fiecare îl odihnește un alt caracter”¹. Iar sentimentul acela de „odihnă” sau de „pace” nu se restrânge doar asupra trupului, ci vizează mai ales sufletul, acoperind, astfel, întreaga existență umană.

Față de o astfel de frumoasă recomandare și un atât de înțelept sfat duhovnicesc, se ridică numeroase întrebări: mai există, astăzi, astfel de suflete nobile și, dacă le mai putem afla în lumea și în viața prezentă, care sunt modurile în care le putem descoperi, ne putem odihni în ele și le putem, la rândul nostru, odihni și pe acestea sau, mai pe scurt, cum putem fi fericiți și îi putem oferi fericire unei astfel de persoane, nu doar o stare de bine vremelnică, ci bucuria veșnică?

La câteva dintre aceste dileme, sperăm să oferim un răspuns în paginile ce urmează.

Mecanismele îndrăgostirii și formele iubirii

În cadrul „ofertei sentimentale”, pe care o reprezintă „starea de îndrăgostire”², sentimentul de a iubi și de a fi

¹ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești. IV. Viața de familie*, traducere din limba greacă de ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu-Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelismos, București, 2003, p. 37.

² Iolanda Mitrofan, Cristian Ciupercă, *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*, Edit Press Mihaela S.R.L., București, 1998, p. 234.

iubit³, în complexul proces de dăruire și primire de afecțiune, sunt identificate trei stadii, metamorfoze sau cristalizări: *stadiul stimulilor*, în care cele două persoane se simt atrase în baza unui magnetism, a unei energii fizice și sufletești, răspândită în întreaga lor ființă, luminând-o, dinamizând-o și conducând-o la aprofundarea relației dintre ei; *etapa valorilor*, prin care acestea, aflate într-un proces de cunoaștere a celuilalt și de autocunoaștere a lor, au prilejul să exploreze profund viața și stilul celuilalt. Prin dialog și comunicare, adeseori însă mascând încercarea de tănuire a unor defecte, cele două persoane aprofundează cunoașterea reciprocă, împărtășindu-și și propunându-și, în speranța acceptării mutuale, chiar și cu prețul unor concesii personale, principiile și convingerile de viață, experiențele, proiecțiile și idealurile, expectanțele legate de viitor.

A treia etapă a iubirii este cea a *rolurilor*, în care, după ce tinerii și-au aprofundat trăsăturile personale, încearcă să construiască împreună un tip de relație, un fel de univers comun, la edificarea căruia fiecare participă și se implică personal. Aceasta este faza renunțărilor reciproce, din dorința de a face viabile sentimentele pe care le-au experimentat împreună. Atunci când există dorința de armonizare, sunt făcute concesii, nu totdeauna egale, ci mai ales de către persoana care iubește mai mult și care se implică emoțional mai intens în relație. În plus, niciodată, parcă, în decursul căsătoriei, dacă

³ Gary Chapman, *Cele cinci limbaje ale iubirii*, traducere de Irina-Margareta Nistor, Editura Curtea Veche, București, 2000, p. 14, observă că „Iubirea este cel mai important cuvânt dintr-o limbă – și cel mai derutant. Atât gânditorii laici, cât și cei religioși sunt de acord cu faptul că iubirea joacă un rol esențial în viață”.

se ajunge la pecetluirea relației lor într-un astfel de legământ, partenerii nu sunt la fel de dispuși să facă atât de ușor concesii, și încă atât de importante. Prin aceasta, prietenia se dovedește a fi o perioadă de grație din viața sau relația unui cuplu⁴.

La baza atracției dintre ei, a „împrietenirii” sau „îndrăgostirii”, stă „imaginea ideală de partener”⁵, adică o construcție personală, un ideal de iubit sau iubită, pe care fiecare persoană și l-a construit în mintea și în sufletul său, în timp. Această imagine ideală de partener are un caracter complex, în ea identificându-se sentimentele și raționamentele persoanei îndrăgostite, observații și motivații numeroase și existențiale, într-o relație variată, fie în favoarea sentimentelor, fie în favoarea judecăților de valoare și a discernământului, în funcție de arhitectura psihică a fiecăruia. O imagine ideală a cărei construcție a plecat de multe ori de la modelul celor apropiați, în mod special al familiei (părinți, frați și surori mai mari, rude apropiate), la care s-au adăugat apoi experiențele de viață și cunoștințele acestora și de la care ea a căutat să rețină doar caracteristicile pe care le-a socotit pozitive și vrednice de urmat și de cultivat. Astfel, relația dintre cele două persoane nu este altceva decât o aplicare și o raportare la acest ideal de partener. Dacă la debutul unei relații sau prietenii, tentația generală a celor doi parteneri este de a considera că „alesul” sau „aleasa” lor se armonizează cu această imagine, uneori reconstruind-o și retușând-o în cadrul prieteniei și în funcție de persoana iubită, pe măsura cunoașterii reciproce

⁴ I. Mitrofan, C. Ciupercă, *Incursiune în psihosociologia...*, pp. 240-241.

⁵ C. Enăchescu, *Psihosexologie...*, Editura Universal Dalsi, f.l., 1999, p. 115.

obiective dintre ei, se poate ajunge la constatarea conformării la acest ideal sau, dimpotrivă, a diferențelor majore și negative, a incompatibilității și contradicției față de acesta, ceea ce, în primul caz, unește și intensifică relația de iubire și dăruire, în cel de-al doilea, este sursă de conflicte și diferențe, conducând, în extremă, la ruperea legăturii, considerată o amăgire și o înșelare naivă.

Această calitate a iubirii, de a idealiza și înfrumuseța persoana iubită a fost intuită și de către Părinții Bisericii. Sfântul Ioan Gură de Aur arăta cum dragostea umanizează, îmbunează, înfrumusețează și înnobilează chiar și cele mai dure și aspre firi: „Și de voiești să afli puterea dragostei, spune Sfântul Părinte, apoi adu-mi aici un fricos și sperios, și temându-se până și de umbra lui, sau unul neînfrânat și iute la mânie, mai mult fiară decât om, desfrânat și nerușinat, și, în sfârșit, având cu sine toată răutatea, și predă-l în mâinile dragostei, adu-l, zic, în nevoința ei, și degrab vei vedea pe acel fricos și neînfrânat făcându-se bărbătos, mare la suflet și cu ușurință îndrăznind spre toate. Și ceea ce este minunat, că acestea se petrec nu doar schimbându-se sau prefăcându-se firea lui, ci dragostea își arată puterea chiar în acel suflet timid, și se petrece același lucru ca și cum cineva ar face o sabie de plumb să taie ca și una de fier, fără însă a o face din fier, ci rămânând în firea ei de plumb”⁶. Dragostea îl face bun pe cel înțelept,

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei I către Corintheni. Omilia XXXIII*, Traducere din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de arhim. Theodosie Athanasiu, Egumenul Mănăstirii Precista Mare din Roman, ediție revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sophia, București, 2005, p. 356.

iar pe cineva, chiar de ar fi mai sălbatic decât orice fiară, îl face blând ca o oaie⁷.

Din punct de vedere psihologic, se consideră că oamenii, în cazul nostru cei doi tineri, se apropie unul de altul în baza unuia din două principii sau legi ale psihismului uman: *similaritatea* sau *complementaritatea*.

Alegerea prin similaritate sau „prin întipărire”⁸ are loc între persoane care se aseamănă între ele, fizic, intelectual, sufletește. Acestor persoane li se potrivește proverbul „cine seamănă se adună!”. Persoanele care așază la baza legăturii lor astfel de afinități caută un partener „identific”, plecând de la asemănările de natură fizică, temperamentală, psihică, socială, economică, intelectuală, culturală, religioasă. Aceste persoane tind să descopere o compatibilitate, până la identitate a lor, din punctul de vedere al naționalității, rasei, religiei, vârstei, intereselor comune, atitudinilor, scopurilor și idealurilor de viață, dar și al particularităților psihomorfologice (înălțime, greutate, culoarea părului și a ochilor, forma mâinilor, sănătatea fizică și psihică), a nivelului intelectual, profesional, socio-cultural și economic⁹.

Analiștii familiei apreciază că, după autorevelarea sau descoperirea trăsăturilor esențiale a celor doi parteneri, începe un proces de negociere între calitățile pe care fiecare dintre

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corintheni. Omilia XXXIII...*, p. 357.

⁸ Dr. Gérard Leleu, *Cum să fim fericiți în cuplu. Între fidelitate și infidelitate*, traducere din limba franceză de Claudia Alecu, Editura Trei, București, 2003, p. 39.

⁹ Pavel Petroman, *Psihologia familiei*, Editura Eurobit, Timișoara, 2003, p. 75.